

کاربرد و چگونگی ادغام در شرکتهای تعاونی

از: سید یوسف اسماعیل صفوی

مقدمه:

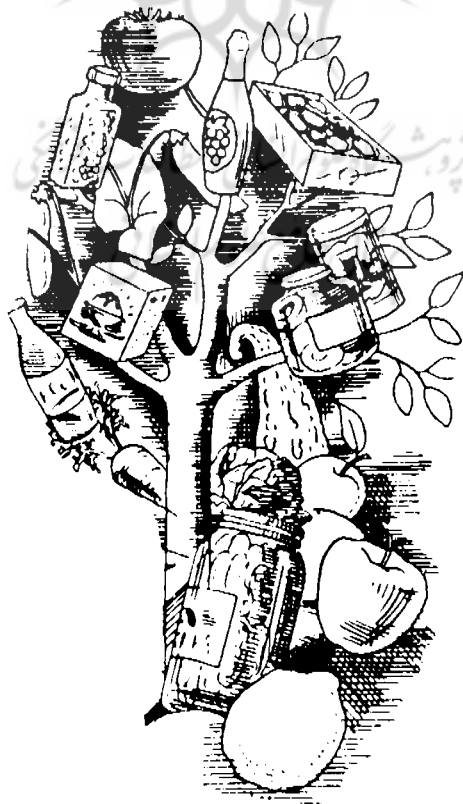
در کتابهایی که در زمینه فرهنگ فارسی به رشته تحریر درآمده است، واژه «ادغام» مشابه مفهوم «اختلاط» که هر دو مصدر عربی هستند، به: در هم کردن، فراگرفتن چیزی چیز دیگر را، در آوردن چیزی در چیزی، و نظایر آنها معنی شده است؛ با این تفاوت که در ادغام برخلاف اختلاط، تجزیه و تفکیک اجزاء و عوامل در هم شده، امکان پذیر نمی باشد.

اما پیش از پرداختن به ادغام، کاربرد و روش اجرای آن در تعاونیها توضیح این نکته را بی مناسبی نمی داند که در قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ و لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب اسفند ماه ۱۳۴۷ هجری شمسی، هیچگونه مقرراتی اعم از صریح یا ضمنی، درباره ادغام شرکتهای در یکدیگر، وضع نشده است و احتمال دارد که علت آن ناشی از تصریح ماده ۵۸۸ قانون تجارت بر برخورداری شخص حقوقی از کلیه حقوق و تکالیفی باشد که قانون برای افراد قائل گردیده و تهیه کنندگان و واضعین قانون تجارت و اصلاحیه آن، با برداشت قابل استنتاج از ماده ۵۸۸ که به موجب آن اشخاص حقوقی از حقوق و تکالیف قانونی برابر با حقوق و تکالیف قانونی انسان برخوردارند (ونه بر آن)، ادغام شرکتهای در یکدیگر را موجب حقی بیشتر و فراتر از حقوق افراد انسانی دانسته و تحت تاثیر ماده قانونی مذکور، از تدوین مقرراتی در مورد ادغام خودداری کرده اند.

احتمال دیگری که منطقی به نظر می رسد

این است که پیچیدگی موضوع ادغام شرکتهای لزوم وضع مقرراتی دقیق برای حل و فصل مسائل و مشکلاتی که ضمن سیر مراحل ادغام بروز می نماید و بالاخره مواجهه با موارد لاینحل و نیز توجه به آثار و پی آمدهای ناشناخته ادغام، مانع از پرداختن به این مورد در قانون تجارت شده است. این احتمال هم که اساساً در تهیه مقررات قانون تجارت، موضوع ادغام از نظر بدور مانده باشد، ضعیف و بعید به نظر می رسد.

با فرض بر آنکه احتمال نخست مقرون به صحت باشد، باید توجه داشت همچنانکه اشخاص حقوقی نمی توانند از حقوقی نظیر پدری، فرزندی، ازدواج که مختص انسانست، بهره مند شوند، شرکتهای نیز به عنوان شخصیت های حقوقی، از لحاظ برخورداری

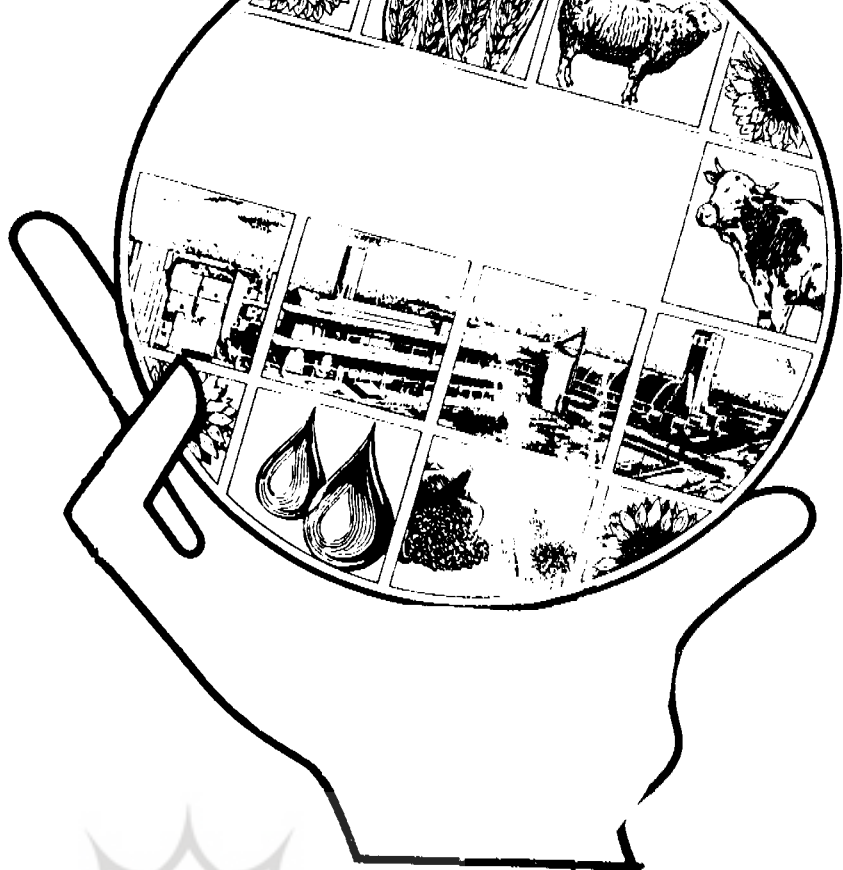
از حقوق، تفاوتی با اشخاص طبیعی دارند که از ویژگی ماهیت حقوقی آنها ناشی می شود. کماینکه شخص حقوقی را نمی توان همانند شخص طبیعی به اتهام ارتکاب جرم، دستگیر، محاکمه و محکوم کرد و در این گونه موارد، مدیران شخصیت حقوقی، مرتکب شناخته شده و تحت پیگرد، محاکمه و مجازات قرار می گیرند. گرچه ادغام در مورد افراد انسانی موضوعیت ندارد، اما درباره اشخاص حقوقی، متناسب با مقرراتی که وضع می شود، کم و بیش قابل اجرا است. سخن آخر در این مقدمه اینکه قانون تجارت، جز بخش شرکتهای سهامی آن که ۲۷ سال پیش با تبدیل شرکتهای سهامی به عام و خاص، تغییر یافته و مقررات معدود مربوط به شرکتهای تعاونی مذکور در آن که هر چند سال یک بار در جهت شکوفایی و تکامل، و انطباق با اصول موازین بین المللی تعاون و گسترش این نهضت در کشور، متحول شده و سرانجام در سالهای ۱۳۵۰ و ۱۳۷۰ به ترتیب با عناوین «قانون شرکتهای تعاونی» و «قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران» از قانون تجارت مجزا شده است، در سایر موارد، از ۶۳ سال پیش تاکنون، بدون تغییر باقی مانده است و از آنجا که قانون تجارت مجری یا ناظر دولتی ندارد و از سوی هیچیک از وزارتخانه ها و نهادهای دولتی در قبال تغییراتی که همگام با پیشرفت های حاصله در زمینه های گوناگون، از جمله تجارت، می بایست در قانون مزبور صورت گیرد، احساس وظیفه و تکلیف نمی شود لذا اقدامی مفید و ضروری به نظر می رسد که هیات محترم دولت یا مجلس شورای اسلامی به عنوان قوه مقننه کشور،

آیین‌نامه اجرایی آن به تصویب رسید، به جای ادغام، از روش انحلال یک تعاونی و انتقال اعضاء و سرمایه و مایملک آن به تعاونی دیگر استفاده می‌گردید.

ادغام در قانون بخش تعاونی و آیین‌نامه اجرایی آن:

در فصل نهم قانون بخش تعاونی مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ مجلس شورای اسلامی، تنها یک ماده و یک تبصره به ادغام اختصاص دارد و به موجب آن به شرکتهای تعاونی امکان داده شده که به شرط تصویب مجامع عمومی فوق‌العاده هر یک، بتوانند مطابق با مقررات آیین‌نامه اجرایی قانون در یکدیگر ادغام شوند. در این قانون به ادغام اتحادیه‌های تعاونی در یکدیگر، تعداد شرکتهای تعاونی که می‌توانند در یکدیگر ادغام شوند و تشابه اهداف و فعالیت‌های آنها اشاره‌ای نشده است و ناگزیر این موارد به تبع قانون، در تدوین مقررات راجع به ادغام در آیین‌نامه اجرایی نیز سکوت مانده است. معذا در تهیه پیش‌نویس و تصویب ضوابط مربوط به چگونگی ادغام شرکتهای تعاونی در آیین‌نامه اجرایی که در فصل دوم آن در ۷ ماده و یک تبصره قید گردیده، سعی شد تا با بهره‌گیری از تجارب گذشته، مقرراتی منظور شود که تا حد امکان مشکلات قانون سابق را که مانع از ادغام تعاونیها می‌گردید، نداشته و در اجراء از کارایی لازم برخوردار باشد.

ادغام شرکتهای تعاونی مصرف‌کننده، ژاندارمری و شهرداری پس از انحلال نهادهای مزبور و ایجاد نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، آزمایش موفق در زمینه امکان عملی ادغام تعاونیها در یکدیگر، براساس مقررات آیین‌نامه اجرایی قانون بخش تعاونی، به شمار می‌رود، که تا پیش از سال ۱۳۷۱ هیچگاه سابقه نداشته است.

انتخاب هیات مدیره و بازرس یا بازرسان آن به آیین‌نامه اجرایی قانون و عدم تدوین این آیین‌نامه، مانع از آن گردید که در طول ۲۰ سال کاربرد قانون شرکتهای تعاونی در مورد تعاونیها، حتی دو شرکت یا اتحادیه تعاونی بتوانند در یکدیگر ادغام شوند و در موارد متعددی که بنابه دلایل مشابه یا متفاوت، شرکتهای تعاونی نیاز یا الزام به ادغام در یکدیگر را داشتند، به لحاظ نارسایی و عدم کارایی مقررات راجع به ادغام، معمولاً به مسئولان در تعاونی‌های هم‌نوعی که متقاضی ادغام یا ناگزیر از آن بودند، توصیه می‌شد که شرایط و امکانات دو تعاونی را بررسی نموده و پس از حصول تفاهم و توافق با تشکیل مجامع عمومی فوق‌العاده هر تعاونی و برپایه مصوبات آنها، شرکت تعاونی ضعیفتر منحل شده و اعضاء آن و سهام آنان به تعاونی دیگر که از بنیه مالی و امکانات برتر و استحکام بیشتری برخوردار بود، انتقال یابد.

التهایه از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۷۱ که قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران و

گروهی از اساتید، متخصصین و صاحب‌نظران قانون تجارت را مامور بازرنگری و تجدیدنظر در این قانون نمایند تا پیشنهادهای اصلاحی آنان به صورت لایحه یا طرح درآمده و برای بررسی و تصویب تقدیم مجلس شورای اسلامی گردد.

تعاونیها و ادغام:

قواعد و ضوابط مربوط به ادغام تعاونیها در یکدیگر، نخستین بار در قانون شرکتهای تعاونی مصوب خرداد ماه ۱۳۵۰ و اصلاحیه‌های آن تا پایان سال ۱۳۵۴ در یک فصل مشتمل بر ۱۲ ماده و یک تبصره پیش‌بینی گردید و براساس آن به هر شرکت یا اتحادیه تعاونی اجازه و اختیار داده شد که مطابق با مقررات موضوعه، با شرکت یا اتحادیه تعاونی دیگری مشروط بر آنکه از یک نوع و دارای هدفها و عملیات مشابه باشند، ادغام شود. لیکن پیچیدگی مقررات و کثرت مراحل ادغام و مزید بر آنها، احاله تعیین سرمایه شرکت یا اتحادیه حاصل از ادغام و

نحوه ادغام دو یا چند شرکت تعاونی در یکدیگر:

در قانون بخش تعاونی و آئین‌نامه اجرایی آن، ممنوع بودن و تشابه فعالیت شرکت‌های تعاونی متقاضی ادغام، شرط نشده است و به این ترتیب در صورتی که دو یا چند شرکت تعاونی از انواع مختلف و با فعالیت‌های غیرمشابه در یکدیگر ادغام شوند، شرکت تعاونی حاصل از ادغام معمولاً دو یا چند منظوره خواهد شد و چون مجوز تبدیل تعاونی به چند منظوره از سوی وزارت تعاون صادر می‌شود، لذا هیات‌های مدیره تعاونی‌های غیرمشابه از نظر نوع و فعالیت، می‌بایست قبل از هرگونه اقدام برای ادغام، طرح توجیهی ادغام را همراه با بررسی‌های کارشناسی بعمل آمده، به وزارت تعاون ارائه نمایند تا در صورت تایید و تجویز مبادرت به ادغام گردد.

در سیر مراحل ادغام به ترتیب رعایت نکات و انجام اقدامات زیر ضروری است:

۱- مجموع زیان انباشته شرکت‌های تعاونی متقاضی ادغام، نباید از مجموع سرمایه، ذخیره قانونی و اندوخته‌های آنان بیشتر باشد.

۲- پیشنهاد ادغام می‌بایست بوسیله هیات مدیره یا بازرس یا لاقل یک سوم اعضای هر تعاونی، به مجمع عمومی فوق‌العاده هر یک ارائه شده و گزارش توجیهی لازم جهت اتخاذ تصمیم مجمع دایر بر رد یا قبول ادغام قرائت شود.

۳- در صورتی که مجمع عمومی فوق‌العاده شرکت‌های تعاونی مربوط، ادغام را مورد تصویب قرار داده باشند، صورت جلسه‌های مجمع عمومی فوق‌العاده و مدارک موید برگزاری صحیح هر مجمع همراه با گزارش‌های توجیهی ابرازی به مجمع، برای استعلام نظر قانونی به وزارت تعاون (اداره کل تعاون استان مربوط) تحویل خواهد شد و وزارت تعاون موظف است حداکثر ظرف یکماه از تاریخ دریافت مدارک، نظر خود را دایر بر رد یا تأیید ادغام مستدلاً به شرکت‌های

تعاونی مربوط اعلام دارد.

۴- شرکت‌های تعاونی متقاضی ادغام در صورت تایید کتبی وزارت تعاون، مکلفند حداکثر ظرف یکماه، مجمع عمومی فوق‌العاده مشترک را با دستور جلسه زیر تشکیل دهند:

الف - طرح و تصویب اساسنامه جدید (که در آن نام، اهداف، موضوع و حدود فعالیت، مرکز اصلی و نشانی شرکت تعاونی حاصل از ادغام، شرایط عضویت، نحوه دعوت مجامع عمومی، تعداد اعضای هیات مدیره و بازرسان، سال مالی، تاریخ تصویب اساسنامه، تعیین و قید می‌گردد)

ب - تعیین سرمایه شرکت جدید (و ذکر آن در ماده مربوط از اساسنامه)

ج - انتخاب هیات مدیره و بازرسان

د - قبول تعهدات و اموال

در جهت توضیح موارد مبهمی که به نظر خوانندگان محترم می‌رسد، لزوماً نکات زیر را متذکر می‌گردد: گرچه در شرایط عادی و معمول، انتخاب اعضای هیات مدیره و بازرسان از وظایف و اختیارات مجمع عمومی عادی هر شرکت تعاونی می‌باشد، لیکن در مورد ادغام، قانون بخش تعاونی این وظیفه را برعهده مجمع عمومی فوق‌العاده مشترک تعاونی‌های در شرف ادغام گذارده است. همچنین با آنکه مصوبات مجمع عمومی فوق‌العاده، به نحوی که در اساسنامه هر تعاونی ذکر شده، با اکثریت آراء لاقل سه چهارم اعضای حاضر در جلسه اعتبار دارد، اما در انتخاب اعضای هیات مدیره با توجه به صراحت قانون بخش تعاونی مبنی بر احراز اکثریت مطلق آراء توسط هر یک از کاندیدها، در مجمع عمومی فوق‌العاده مشترک تعاونی‌ها کاندیدهایی به سمت عضو اصلی و علی‌البدل هیات مدیره انتخاب خواهند شد که علاوه بر احراز شرایط لازمه، اکثریت نصف به علاوه یک آراء اعضای حاضر در مجمع متشکله را تحصیل نمایند. در غیراین صورت برای تکمیل هیات مدیره،

مرحله دوم انتخابات بلافاصله برگزار می‌شود و در این مرحله، اکثریت نسبی آراء ملاک و معیار انتخاب اعضای باقیمانده هیات مدیره اعم از اصلی و علی‌البدل خواهد بود. در مورد انتخاب بازرسان، کاندیدهایی که اکثریت نسبی آراء را در مقایسه با یکدیگر کسب کنند، به سمت بازرس یا بازرسان اصلی و به نسبت تعدادی که به عنوان بازرس اصلی انتخاب می‌شوند حائزین اکثریت آراء بعدی سمت بازرس علی‌البدل را خواهند داشت.

مشکل دیگری که ممکن است در تصویب اساسنامه و تعیین سرمایه مشترک بروز نماید، تفاوت در مبلغ اسمی سهام تعاونی‌های در شرف ادغام است و برای رفع این اشکال توصیه می‌شود که مبلغ اسمی هر سهم تعاونی حاصل از ادغام در حدی تعیین و تصویب گردد که در بین شرکت‌های تعاونی در حال ادغام از کمترین حد برخوردار است.

۴ چون هیات مدیره منتخب مجمع عمومی فوق‌العاده مشترک مکلف شده است ظرف دو هفته از تاریخ برگزاری مجمع، نسخه‌ای از اساسنامه و اعلام قبولی مدیران و بازرسان و صورت جلسه هیات مدیره دایر بر انتخاب رئیس، نایب رئیس و منشی هیات مدیره و مدیرعامل و دارندگان امضاهای مجاز برای قراردادهای و اوراق و اسناد بهادار و تعهدآور را همراه با سایر مدارک برگزاری مجمع و مجوز وزارت تعاون، جهت ثبت و انتشار در روزنامه رسمی کشور به اداره ثبت شرکتها ارائه نمایند، با توجه به مهلت زمانی اندک تعیین شده، ضرورت خواهد داشت که هیات مدیره منتخب مجمع عمومی فوق‌العاده مشترک به قید فوریت نسبت به تهیه مدارک و اخذ اعلام قبولی منتخبین مجمع برای سمت‌های عضو هیات مدیره و بازرسی و تشکیل اولین جلسه هیات مدیره شرکت تعاونی پدید آمده در اثر ادغام به منظور انتخاب هیات رئیس و مدیرعامل و دارندگان امضای مجاز اقدام نموده و حداقل امکان ظرف

دو سه روز از زمان تشکیل مجمع، مدارک مورد نیاز ثبت را به وزارت تعاون (اداره کل تعاون استان) تسلیم نماید تا در مهلت باقیمانده امکان بررسی مدارک و رفع اشتباهات احتمالی و صدور مجوز میسر باشد.

بدیهی است در صورتی که اساسنامه شرکت به نحو صحیح تنظیم نشده و یا انتخابات یا دیگر موارد مصوب مجمع مردود شناخته شود، تجدید برگزاری مجمع با رعایت ضوابط مذکور در آیین نامه اجرایی قانون بخش تعاونی و تایید وزارت تعاون، الزامی خواهد بود.

به هنگام تنظیم آگهی دعوت مجمع عمومی فوق العاده مشترک، توسط هیات های مدیره تعاونیهی در شرف ادغام، چون یکی از

موارد دستور جلسه، انتخاب هیات مدیره و بازرسان است، می بایست به کاندیداهای سمت های مزبور تذکر داده شود که ظرف مهلت مقرر در آگهی دعوت، مراتب کاندیداتوری خود را همراه با مدارک لازم به هیات مدیره شرکت تعاونی مربوط یا اداره کل تعاون (براساس هماهنگی قبلی بعمل آمده با وزارت تعاون) تسلیم نمایند. با توجه به اینکه هیات مدیره شرکتهای تعاونی در شرف ادغام، به لحاظ خاتمه قریب الوقوع مسئولیت خود، امکان دارد که در بررسی شرایط کاندیدها و انجام وظایفی که در این مورد برعهده دارند، دقت کافی بعمل نیاورند، لذا اجرای روش دوم (ارسال مدارک و اعلام کاندیداتوری به اداره کل تعاون) مناسبتر به نظر می رسد. در هر حال مشاوره با مسئولان مربوط در وزارت یا اداره

کل تعاون راهگشای موضوع خواهد بود.

۵- پس از خاتمه مراحل ادغام و صدور مجوز وزارت تعاون (اداره کل تعاون)، اداره ثبت شرکتهای با ملاحظه مدارک واصله، شماره ثبت شرکتهای تعاونی سابق را باطل نموده و به تعاونی حاصل از ادغام شماره ثبت جدیدی تخصیص داده و اعلام می شود. همچنین کلیه صفحات اساسنامه شرکت تعاونی جدید، لاقط در سه نسخه که مورد نیاز پرونده ثبتی، شرکت و وزارت تعاون می باشد به مهر ثبت مسمور شده و آگهی ثبتی مربوط به ادغام تنظیم و صادر می شود. آگهی مزبور می بایست در روزنامه رسمی نیز درج گردد.

پس از اخذ شماره ثبت جدید و آگهی ثبتی و روزنامه رسمی متضمن درج آگهی ثبتی ادغام، هیات مدیره شرکت مکلف است بلافاصله اقدام به تهیه دفتر قانونی جدید و پلمپ آن و ثبت ارقام دارائیهای، بدهی ها و تعهدات و انتقال حاصل عملکرد تعاونیهی قبل از ادغام در دفتر جدید نماید. نگهداری دفتر قانونی تعاونیهی ادغام شده، با توجه به اینکه تعاونی حاصل از ادغام مسئول تادیه و پاسخگوی تعهدات تعاونیهی موجود قبل از ادغام می باشد، و اسناد و مدارک مثبت آنها در تعاونی جدید از تاریخ خاتمه هر سال تا پایان ده سال تمام ضروری است. انتقال دارائیهای منقول و غیرمنقول تعاونیهی ادغام شده به تعاونی جدید و افتتاح حساب بانکی به نام تعاونی مزبور، ابطال اوراق سهام تعاونیهی سابق و صدور اوراق سهام جدید، تغییر دفترچه های عضویت و انجام نقل و انتقالات و تغییرات دیگری که لازمه رفع آثار مترتب بر موجودیت تعاونیهی سابق و شروع فعالیت شرکت تعاونی جدید می باشد، به سرعت و پیش از آنکه مدیران و بازرسان تعاونیهی موجود قبلی پراکنده شده و دسترسی به آنها برای تنظیم و امضای صورت مجالس تحویل و تحول به آسانی میسر نباشد، کاملاً ضروری و مورد توجه و تاکید است.